

mr Hakile Resulbegović

KAKO GRAĐANI/KE CRNE GORE PERCIPIRAJU VJEŠTAČKU INTELIGENCIJU

Današnji svijet u velikoj mjeri oblikuje rapidan rast i razvoj tehnologija, a vještačka inteligencija (AI) postaje sveprisutna sila koja se na tom polju izdvaja kao nositeljka procesa. Postajući neizostavan dio savremenog društva, sistemi vještačke inteligencije prodiru u različite društvene pore, od autonomnih vozila do personalizovanih preporuka na društvenim mrežama. Primjena ovih sistema seže i iznad različitih sektora kao što su medicina, finansije i obrazovanje i sl., naročito kada je u pitanju proces donošenja odluka, koji više nije isključivo vezan za ljudsku kogniciju, već uključuje i značajno prisustvo vještačke inteligencije.

Inspirisan istraživanjem koje je sproveo Pew Research Centar u Americi pod nazivom “What the data says about Americans’ views of artificial intelligence”, Institut Damar je odlučio da sprovede slično istraživanje sa ciljem da ispita “Kako građani/ke Crne Gore percipiraju vještačku inteligenciju”.¹

Svijest javnosti o vještačkoj inteligenciji

Prema istraživanju sprovedenom u decembru 2023. godine, gotovo šest od deset građana/ki Crne Gore (59,1%) tvrdi da su čuli za termin "vještačka inteligencija". Ovo ukazuje na relativno visok nivo svijesti među stanovništvom o ovom konceptu, što je pozitivno s obzirom na rastući značaj vještačke inteligencije u savremenom društvu. Međutim, nije svako podjednako upućen u ovu temu. Odrasli sa diplomom fakulteta ili postdiplomskim obrazovanjem češće su upoznati sa vještačkom inteligencijom u poređenju sa onima sa nižim nivoom obrazovanja. Takođe postoje

¹ Pew Research Center (2023) “What the data says about Americans’ views of artificial intelligence”. <https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/11/21/what-the-data-says-about-americans-views-of-artificial-intelligence/>

značajne razlike u poznavanju vještačke inteligencije, koje su povezane sa uzrastom, pri čemu mlađe odrasle osobe češće više znaju o AI-u u poređenju starijim odraslim osobama.

Međutim, iako je više od polovine populacije čulo za vještačku inteligenciju, samo 9,1% ispitanih aktivno koristi ovaj termin u svakodnevnom govoru. Ovo može biti indikator da iako ljudi znaju za vještačku inteligenciju, ona možda nije prisutna u njihovim svakodnevnim razgovorima ili aktivnostima.

Kada analiziramo nivo razumijevanja vještačke inteligencije među građanima/kama Crne Gore, susrijećemo se sa izuzetno raznolikim rezultatima koji ukazuju na kompleksnost ovog fenomena. Samo 6,0% ispitanika izjavljuje da veoma dobro razumiju ovu tehnologiju, dok 25,6% kaže da je djelimično razumiju. Sa druge strane, 28,3% ispitanika/ca priznaje da slabo razumije vještačku inteligenciju, dok čak 40,2% njih priznaje da je uopšte ne razumije.

Postoji niz potencijalnih faktora koji doprinose da rezultati budu ovako raznoliki. Prvi faktor je manjak obrazovanja, konkretno manjak resursa i programa za edukaciju o vještačkoj inteligenciji, što može dovesti do ograničenog razumijevanju među građanima/kama. Takođe, kompleksnost same teme vještačke inteligencije čini je izazovnom za shvatanje bez odgovarajućeg obrazovanja. Nedostatak informacija takođe igra značajnu ulogu, gdje građani/ke možda nisu dovoljno izloženi informacijama o vještačkoj inteligenciji, ili su informacije koje su dobili/e bile nedovoljno jasne. Brz tehnološki razvoj dodatno otežava razumijevanje, s obzirom na to da je vještačka inteligencija oblast koja se rapidno mijenja, a novi koncepti i tehnologije često se pojavljuju, stvarajući osjećaj neprestanog "hvatanja koraka" i nesigurnosti kod onih koji pokušavaju da prate najnovija dostignuća u ovoj oblasti. Jednu od ključnih uloga koja predstavlja i važan faktor u ovom kontekstu igra strah od tehnologije. Strah od nepoznatog ili percepcija vještačke inteligencije kao potencijalne prijetnje radnim mjestima ili privatnosti može uticati na to da ljudi izbjegavaju da se informišu o njoj, te da je razumiju i koriste.

Pogledi na vještačku inteligenciju na radnom mjestu

Brz tehnološki napredak u domenu vještačke inteligencije izaziva značajne transformacije u načinu na koji obavljamo poslove i organizujemo poslovne procese. Ova tehnološka revolucija otvara

vrata različitim perspektivama i stavovima građana/ki Crne Gore u vezi sa vještačkom inteligencijom.

Prema ovom istraživanju koje daje uvid u različita mišljenja, 36,6% građana/ki Crne Gore vjeruje da će vještačka inteligencija unaprijediti produktivnost na radnom mjestu, što predstavlja optimizam u vezi sa potencijalom ovih tehnologija za poboljšanje radnih procesa i efikasnosti. Sa druge strane, 32,1% ispitanika smatra da vještačka inteligencija neće imati značajan uticaj, dok 31,3% očekuje da će doprinijeti poboljšanju produktivnosti. Ovo ukazuje na postojanje skeptičnih stavova i nesigurnosti u vezi sa konkretnim uticajem vještačke inteligencije na radno okruženje.

Kada je riječ o spremnosti za prihvatanje korišćenja vještačke inteligencije u procesu donošenja odluka na poslu, 45,8% građana izražava nesigurnost u vezi s ovom temom. Ova nesigurnost može biti posljedica nedovoljne informisanosti ili nedostatka obuke. Takođe, 26,7% se izjašnjava kao nespremno za takve promjene, dok su 27,5% spremni za integraciju vještačke inteligencije u radne procese.

Često se u medijima, različitim člancima i portalima susriječemo sa tvrdnjama da će vještačka inteligencija zamijeniti ljude na radnim mjestima i da će većina ljudi ostati bez posla zbog napretka u vještačkoj inteligenciji. Međutim, podaci ovog istraživanja, sprovedenog od strane Instituta Damar, pružaju zanimljivu perspektivu o stavovima građana Crne Gore u vezi s ovom temom i ukazuju na to da briga o gubitku posla nije toliko izražena.

Naime, manje od polovine građana/ki Crne Gore, tačnije 41%, izjasnilo se da ne osjeća strah od gubitka posla uslijed upotrebe vještačke inteligencije na radnom mjestu. Ovo može ukazivati na optimizam ili vjerovanje u sposobnost ljudi da se prilagode i iskoriste prednosti vještačke inteligencije. Sa druge strane, 23,8% ispitanika izjavljuje da osjeća strah od potencijalnog gubitka posla, dok 35,2% njih nije sasvim sigurno u svoje stavove.

Svijest građana Crne Gore o ChatGPT

Jedan od ključnih elemenata ovog tehnološkog razvoja u kontekstu vještačke inteligencije, je ChatGPT, napredni jezički model koji je stekao svoju popularnost kroz sposobnost generisanja različitih vrsta sadržaja.

Kada istražujemo svijest građana Crne Gore o ChatGPT-u, otvaraju se interesantna vrata narativu koji ide ruku pod ruku s konceptom socijalne inkluzije i kreiranja posebnih društvenih ekosistema na temelju informacija koje pojedinac konzumira. Ova analiza ukazuje na raznolikost učesnika u društvenom kontekstu, pri čemu se različiti ljudi različito informišu i oblikuju svoje svakodnevno okruženje, stavove i uvjerenja.

Samo 27,2% građana/ki Crne Gore je čulo za ChatGPT, što može iznenaditi s obzirom na subjektivnu percepciju onih koji su aktivni na društvenim mrežama i prate tehnološke trendove. Ovo ukazuje na postojanje različitih socijalnih ekosistema unutar društva, gdje se neki građani mogu potpuno oslanjati na određene kanale informisanja koji ne uključuju pojmove poput ChatGPT-a. Ova situacija reflektuje koncept društva, gdje se svaki pojedinac kreće u sopstvenom socijalnom ekosistemu na temelju svojih interesovanja, navika i izbora i zvažna je za kontekst socijalne inkluzije. Dok se neki aktivno informišu o ChatGPT-u i sličnim tehnološkim temama, drugi mogu biti manje skloni ili manje izloženi ovim informacijama. Važno je razumjeti ovu raznolikost i uzeti je u obzir pri promociji i edukaciji o tehnologijama kao što je ChatGPT, kako bi se osiguralo da svi građani/ke imaju pristup relevantnim informacijama i mogućnostima koje ove tehnologije pružaju. Od posebnog je značaja ovaj aspekt kada je u pitanju potreba za stvaranjem društva koje se prilagođava različitim nivoima informisanosti i interesovanjima građana/ki, a usmjeriti aktivnosti kako bi doprinosile raznolikosti i inkluzivnosti u društvu.

Isto tako, evidentno je da nisu svi građani/ke Crne Gore podjednako informisani/e o ovoj temi, a mlađe generacije često pokazuju veći nivo informisanosti u odnosu na starije. Što se tiče korišćenja ChatGPT-a među građanima/kama Crne Gore koji/e su čuli za njega, 30,9% njih je izjavilo da su ga koristili. Oni su najčešće koristili ChatGPT za: sticanje informacija (28.4%), kreiranje ili uređivanje teksta (23.3%), pomoć pri rješavanju problema (22.7%) i razgovor iz zabave (19.9%), unpređivanje vještina jezika (5.1%).

Za kraj, važno je naglasiti da ovi trendovi u tehnologiji i digitalizaciji neće zaobići ni našu zemlju. Naša sposobnost da pratimo ovu promjenu, upoznajemo se sa novim tehnologijama, uključujući i vještačku inteligenciju, i kontinuirano se unaprjeđujemo igra ključnu ulogu u našem pripremanju za budućnost. Istraživači opisuju ove promjene kao novu paradigmu poslovanja koja će oblikovati

našu budućnost, a na nama je da budemo spremni i otvoreni za ovu dinamičnu i brzu evoluciju tehnološkog okruženja.